

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ:¹

основні положення програми

Створення класу сольного співу з восьмирічним строком навчання в дитячій музичній школі (ДМШ), школі мистецтв (ШМ) є актуальною потребою музичної освіти сьогодення. Сольний спів – одна зі спеціальних дисциплін, яка визначає вокальну підготовку обдарованих дітей віком 9-17 років з метою подальшого музичного навчання. Заняттям з фаху «сольний спів» повинні передувати дворічні підготовчі класи для дітей 6-8 років з основ музичної грамоти, оволодіння інструментом (фортепіано) тощо. Підготовка та впровадження відповідної програми за фахом «Сольний спів» є нагальною потребою щодо забезпечення навчального процесу як певним професійним рівнем викладання, так і охороною дитячого голосу.

Курс сольного співу розрахований на 74 години (двічі на тиждень) протягом шести років навчання в дитячій музичній школі. В період сьомого-восьмого року навчання – 111 годин (тричі на тиждень).

Мета курсу: музично-естетичне виховання засобами вокального мистецтва; освоєння специфіки сольного співу та співу в дитячому, академічному хорі.

Завдання курсу: поступовий розвиток голосового матеріалу дитини та вокально-виконавської майстерності зі зважанням на вікові та психологічні властивості дитячого голосу; оволодіння вокальною технікою, необхідною для співу Solo і в хорі.

Форма занять – індивідуальна.

Необхідною умовою професійного навчання дитини сольному співу є оволодіння співацькими навичками та спеціалізована методика вокальної роботи педагога-вокаліста. Протягом восьмирічного навчання діти повинні засвоїти теоретичні основи, методику і прийоми:

¹ Стахевич О. Г. Теоретичні аспекти вокального виховання дітей // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб.н.праць. Вип. 25 / Упор. Михаліченко О. В. – Київ-Суми: НМАУ, МІПРО, 2003. – С.65-71.

- якісного звукоутворення голосу; зважаючи на особливості фонетики мови – вирівнювання та змішування чітких голосних “у”, “о”, “і”, “е”, “а” з метою формування єдиної позиції їх вимови; активної вимови та озвучення приголосних за зразком «М-М», «Н-Н»;

- визначення грудного та фальцетного типу голосоутворення та принципів їх використання у виконавстві (як в сольному, так і в хоровому співі); з’єднання голосових регістрів в єдиний діапазон та їх акустично-тембральне вирівнювання на рівні регістрового і внутрішньорегістрового (від “відкритого” на “прикритий” звук) переходів;

- виявлення акустичних можливостей голосового апарату дитини: носової, горла і ротової порожнин з метою їх максимального резонансу та посилення імпедансу надставної трубки, а також грудної клітки з метою виявлення грудного резонансу;

- зважаючи на вищевказані пункти, опанувати основні принципи роботи голосового апарату в співі (голосових складок – щільне замикання при твердій, м’якій та придихальній атаці звука в процесі оволодіння типами вокалізації і штрихами *legato*, *glissando*, *staccato*, *non legato*; розкриття рота; положення язика, горла і м’якого піднебіння, горла, грудної клітки, голови і тулуба в цілому);

- оволодіти установками співацького подиху в співі (глибокого вдиху на рівні преса живота та вдихальної установки грудної клітки і нижніх ребер, які не повинні спадати в співі; активної роботи діафрагми-живота за формулою “глибокий вдих - поступовий видих”; затримки позиції вдиху як порожнин надставної трубки, так і органів подиху в процесі співу);

- розвитку внутрішніх співацьких відчуттів: відчуття затримки – глибокого вдиху, резонування порожнин надставної трубки, координації роботи артикуляційного апарату, взаємодії дикції і кантиленного звуковедіння, вільного від зайвого напруження як в однорегістровій, так і в дворегістровій манері сольного співу;

- досягнути високого рівня художньо-виконавської майстерності, випрацюючи кантиленний спів, штрихи, динаміку (філіровку), фразування, драматургічні елементи виконавства; акторські здібності; образну та емоційно-психологічну сферу, стилістику і характер творів.

Індивідуальні заняття проводяться протягом навчального року. Форми контролю - контрольний урок (перше півріччя навчального року), академічний концерт (друге півріччя навчального року), іспит (перевідна оцінка до наступного класу). Необхідною умовою вокального навчання є публічні виступи дітей та створення концертної святкової атмосфери.

Вікові та фізіологічні особливості дитячих голосів та їх класифікація

Класифікація дитячих голосів не піддається типізації за зразком голосів дорослих людей і залежить від вікових і фізіологічних особливостей дитини, її характеру, темпераменту. За діапазоном і теситурою (ділянкою співацького навантаження в діапазоні голосу) дитячі голоси розділяють, як правило, на дисканти й альти.

Процес вокального навчання дитини (хлопчика, дівчинки) умовно можна поділити на три етапи:

- етап домутаційного періоду (9-13 років);
- етап посиленого статевого формування дитячого організму і голосової мутації, що в свою чергу поділяється на початковий, основний або гострий період мутації – власне мутація та кінцевий, коли закріплюється основний механізм голосоутворення дорослої людини зі всіма ознаками регістрового розмежування співу юнаків та дівчат (14-16 років);
- постмутаційний етап статевого визрівання юнацтва (17-20 років) з характером і ознаками звукоутворення повнолітньої людини (чоловіка та жінки).

В перший домутаційний етап процес вокального навчання хлопчиків і дівчаток співпадає – переважає фальцетний режим роботи голосових складок в співі, який визначає виявлення акустичних можливостей голосового апарату дитини, звучання голосних, приголосних, внутрішніх співацьких відчуттів, координацію роботи голосового апарату.

В наступний складний мутаційний етап відбувається розмежування вокального навчання хлопчиків і дівчаток залежно від статевого визрівання голосових регістрів: основним співацьким режимом роботи голосових складок підлітків поступово стає грудний, а дівчаток – фальцетний. Охорона дитячого голосу в цей період набуває вирішального значення.

В постмутаційний етап відбувається повне регістрове розмежування вокального навчання юнаків і дівчат за статевими ознаками. Типізація співацьких голосів піддається класифікації дорослої людини (чоловіка чи жінки). В цей період розвиток голосових регістрів голосу юнаків та дівчат визначає подальший процес виявлення нових акустичних можливостей голосового апарату (техніка резонансу), оволодіння прийомом змішування голосних, озвучування приголосних, взаємодії дикції та кантиленного звуковедіння, свідомої координації роботи органів голосового апарату в співі, розвитку співацьких внутрішніх відчуттів щодо подиху, резонансу, артикуляції та свободи співу.

Співацький голос людини, здатної до професійної вокальної діяльності, визначається:

- регістровою природою та ступенем її розвитку;
- акустикою голосового апарату та ступенем виявлення його акустичних (резонансних) можливостей;
- особливостями фонетики мови: голосних (прийом змішування) та приголосних (прийом озвучування) – вирішенням проблеми «мовлення-спів»;
- свідомою координацією роботи органів голосового апарату: відкриття рота, положення горла, піднебінної фіранки, артикуляції (губи, язик, щоки), подиху (глибокий вдих – затримка вдихальної установки – спів на поступовому видиху зі збереженням вдихальної установки, відчуття глибокого вдиху), відчуття направлення струменю видиху, резонансу звука – упору в точку за верхніми зубами твердого піднебіння та грудної опори (грудний резонанс); взаємодія подиху та техніки резонансу, особливо порожнини носоглотки і рота надставної трубки (імпеданс);
- розвиненими внутрішніми співацькими відчуттями;

- переважно однорегістровою манерою та свободою співу;

Отже, теорія, методика вокального навчання та процес виховання співацького голосу визначається необхідністю: розвитку регістрової природи; виявлення акустичних (резонансних) можливостей голосового апарату (порожнин надставної трубки і грудної клітки); координації роботи органів голосового апарату; оволодіння чіткими голосними та озвученими приголосними; переходу на переважно однорегістрову манеру співу; формування внутрішніх співацьких відчуттів.

Музично-естетичне виховання дітей визначається розвитком вокально-виконавських навичок: відтворенням стилю, жанру, емоційно-психологічної образної сфери та драматургії вокального твору.

ЗМІСТ КУРСУ

В першому класі педагог сольного співу складає характеристику музичних, вокальних здібностей дитини. В педагогічній практиці виявляє регістрову природу голосу дитини віком 9-10 років, демонструє різне звучання голосових регістрів і розвиває фальцетний тип звукоутворення на ділянці f^1-d^2 , e^2 , формуючи початкові навички вокального слуху - розрізняти тембр регістрів голосу. Вправи обираються невеликого діапазону. Звертається увага на чіткість голосних, кантиленийний характер звуковедіння, озвучування приголосних без співу голосних, вправи на окремі склади слів «до-ре» тощо. В першому півріччі вивчаються різнохарактерні вправи та вокалізи в діапазоні d^1-d^2 , e^2 , залежно від індивідуальних особливостей дитини. Використовуються ігрові ситуації вокального навчання «артист-слухачі», коли одна дитина в процесі заняття співає, зображаючи поведінку артиста, інші діти слухають і аплодують, дають свою «оцінку» поведінки «артиста-співака» тощо. Саме в такому ракурсі необхідно провести заключний контрольний урок.

В другому півріччі вивчаються різнохарактерні твори з текстом невеликого діапазону, які необхідно транспонувати на ділянку e^1-d^2 в діапазоні d^1-e^2 , на яку повинна припадати основне співацьке навантаження. Вокалізи і твори з текс-

том складають репертуар академічного концерту і перевідного іспиту в кінці навчального року.

В другому класі (віком 10-11 років) розвиваються вокальні навички: розвиваються внутрішні відчуття резонансу носоглотки за зразком приголосних «М-М», «Н-Н» на голосних, встановлюється регістровий перехід на d^1 - e^1 спеціально підібраними мелодіями невеликої протяжності, яку можна виконати і в грудному регістрі на ділянці a - d^1 , e^1 , і в фальцетному регістрі октавою вище на ділянці a^1 - d^2 , e^2 . Тренування регістрів – основний метод розвитку голосового матеріалу в процесі навчання, який сприяє виявленню акустичних (резонансних) можливостей порожнин голосового апарату і розвитку діапазону уверх до g^2 , a^2 , інколи й вище. Підбір репертуару вокалізів і творів з текстом закріплює вокальні навички, опрацьовані в процесі співу вправ. Можливе створення ігрових ситуацій в співі: запропонувати пропищати окремі більш високі звуки на зразок колоратур «видатної» співачки. Підібрати репертуар видатних співаків з метою постійного прослуховування й розвитку вокального слуху та аналізу рівня вокального виконавства.

В третьому класі (віком 11-12 років) збільшується навантаження на діапазон голосу d^1 - e^2 , fis^2 , g^2 залежно від індивідуальних особливостей голосу хлопчика чи дівчинки. Вводяться елементи техніки швидкості, виконання штрихів *staccato*, *non legato*. Приділяється увага художнім засобам виконавства, артистизму. Набуває значення охорона дитячого голосу через наближення етапу мутації голосу.

В четвертому класі (віком 12-13 років) поступово розмежовувати співацьке навантаження у дівчаток на фальцетно-мікстовий регістр в діапазоні d^1 - a^2 , b^2 , а у хлопчиків на грудний в поєднанні з фальцетним в діапазоні g , a - f^1 , g^1 . Репертуар хлопчикам необхідно підбирати, зважаючи на можливості фальцету окремо, а грудного регістру окремо.

Цей принцип зберігається і в 5 та 6 класі (віком 13-14 років) через мутацію та фізіологічне формування грудного регістру підлітків як основного співацького. Фізіологічний розвиток грудного регістру підлітків сприяє поступовому

зниженню діапазону голосу. Фальцет постає як допоміжний регістр голосу. У дівчаток звучання фальцетно-мікстового регістру міцніше. Грудний постає як допоміжний регістр. Регістрова природа співацького голосу дівчаток і хлопчиків поляризується на основі статевого визрівання. Одночасний розвиток обох регістрів дає можливість уникнути помилок вокально-педагогічної роботи, не зашкодити здоров'ю дитячого голосу. Виявлення акустичних можливостей голосового апарату є пріоритетною роботою. У дівчаток зберігається співацьке навантаження на ділянку e^1-f^2 , g^2 в діапазоні d^1-g^2 , a^2 , h^2 за принципом індивідуального підходу. У хлопчиків співацьке навантаження знижується на ділянку $c-d^1$, e^1 грудного регістру. Виникає питання класифікації типу голосу (тенор, баритон чи бас в майбутньому). Дворегістровий спів, який історично виник в епоху класичного *Bel canto* XVII-XVIII ст., є основою вокально-педагогічної практики в період мутації голосу дітей. Регістровий перехід у дівчаток і хлопчиків віком 13-14 років зберігається на рівні d^1-e^1 .

У 7-му та 8-му класі (15-16 років) приділяється увага розвитку основного співацького регістра (фальцетно-мікстового у дівчаток; грудного у юнаків). Постає питання подальшої класифікації голосу, особливо юнаків, які з теситури дитячого дисканта чи альти переходять в теситуру тенора, баритона чи баса.

Цей перехід означає, що подальші орієнтири вокального виховання дівчат і юнаків змінюються та ускладнюються проблемами формування мікстового звучання та прикриття звуку основного співацького регістра. Випрацьовується внутрішньорегістровий перехід від «відкритого» на «прикритий» звук. Закріплюються попередньо одержані співацькі навички: щільність атаки звуку (твердої, м'якої, придихальної), відчуття резонансу порожнин надставної трубки, особливо носоглотки та рота; відчуття глибокого подиху; змішування голосних та озвучування приголосних з метою опрацювання чіткої дикції тощо. Питання розвитку голосової рухливості вирішується спеціальними вправами та підбором відповідних вокалізів.

У процесі вивчення музичних творів з текстом акцентується увага на музичній виразності, фразуванні, емоційно-образній сфері та драматургії виконання.

Поглиблюється робота саме в сфері виконавства – вміння розкрити характер, зміст, стиль, визначити виконавський план твору.

ПРОГРАМНІ ВИМОГИ

Кожного навчального року учням необхідно вивчити 6-8 вокалізів, 10-12 творів з текстом.

1-2 клас: вокалізи; романси; народні пісні; дитячі та шкільного репертуару пісні; ансамблі (дует, тріо).

Рекомендований репертуар

Воронін О., Вороніна Р. 30 вокалізів на основі народних пісень. - К.: Музична Україна, 1991.

Лютген Б. Ежедневные упражнения: 20 маленьких вокализов для высокого голоса. - М.: Музыка, 1965.

Карпенко Є.: “Квітне земля”, “Сопілочка”.

Савельєв Б. Песенка Леопольда из мультфильма “Леопольд и золотая рыбка”.

Вітлін В.: “Серенькая кошечка”, “Храбрый кот” // Четыре детские песенки.

Українська народна пісня “Їхав козак за Дунай”.

Українські народні пісні в обробці Л. Ревуцького: “Подольночка”, “Ой, єсть в лісі калина”.

Карпенко Є. Светит солнышко для всех: Песни для детей на стихи русских и украинских поэтов. - Сумы: Мрія, 1992.

Карпенко Є. Нові пісні для дітей. – Суми: Мрія, 1993.

3-4 клас: вокалізи; старовинна арія композиторів XVIII-XIX століття; класичні романси (один з них українського композитора); народні пісні; сучасна авторська пісня; шкільний репертуар; ансамблі.

Рекомендований репертуар

Воронін О., Вороніна Р. 30 вокалізів на основі народних пісень. - К.: Музична Україна, 1991.

Мельницька М., Кос-Анатольський А. Вокаліз // Бахуташвили Н. Сборник упражнений и вокализов для постановки голоса: Уч.-метод. пос. – Л.: Музыка, 1978.

Лютген Б. Ежедневные упражнения: 20 маленьких вокализов для высокого голоса. - М.: Музыка, 1965.

Перголезі Дж. “Пастораль”.

Каваллі Ф. “О любов, ти дар прекрасний”.

Гуно Ш. Балада Маргарити з опери “Фауст”.

Моцарт В.: “Колискова”, “Смуток за весною”, “Дитячі ігри”.

Гріг Е. “Лісова пісня”.

Кюї Ц. “Осінь”.

Бак. М. “Осінь”.

Бірнов. Л. “Сонечки на яблуньці”.

Долуханян О. “Котик”.

Лобачов Г. “Кіт Васька”.

Телічєєва О. “Батьківщина моя”.

Глінка М. “Не щебечи, соловейко”.

Українські народні пісні: “Ніч яка місячна”, “Ой, на горі жінці жнуть”, “Хусточка моя”.

Польська народна пісня “Зозуля”.

Швейцарська народна пісня “Зозуля”.

Італійська народна пісня “О, що за муки”.

Паулс Р. Дуети: “Кашалотик”, “Колискова”, “Казка”.

Хрестоматія для пения: Песни народов мира / Сост. К. Тихонова, К. Фортунатова. – М.: Музыка, 1982.

Педагогічний репертуар співака-початківця: Пісні, арії, романси / Упор. І. Вілінська. – К.: Музична Україна, 1969.

Милькович Ек. Систематизированный вокально-педагогический репертуар. Т. 1. – М.-Л.: Госмузгиз, 1939.

5-6 клас: вокалізи; класичні арії; романси та народні пісні (західноєвропейських, українських і російських композиторів); ансамблі.

Рекомендований репертуар

Бахуташвили. Н. Сборник упражнений и вокализов для постановки голоса: Уч.-метод. пос. – Л.: Музыка, 1978.

Конконе Дж. Избранные вокализы для высокого голоса. – М.: Музыка, 1984.

Збірник вправ для розвитку техніки легких жіночих голосів. Вип. 6 / Упор. М. Донець-Тессейр; Заг. ред. С. Павлюченка. – К.: Музична Україна, 1972.

Лютген Б. Ежедневные упражнения: 20 маленьких вокализов для высокого голоса. - М.: Музыка, 1965.

Моцарт В. Арія Бастьєни з опери “Бастьєн и Бастьєна”.

Моцарт В. Каватина Графині из опери “Весілля Фігаро”.

Паізієлло Дж. Арієтта Мельничихи з опери “Прекрасна мельничиха”.

Бетховен Л.: “Сурок”, “Чарівна квітка”, “До Моллі”, “Люблю тебе”, “Прощання Моллі”, “Миліший всіх був Джеммі”, “Під камнем могильним”, “Тірольська пісня”.

Даргомижський О. Пісня Ольги з опери “Русалка”.

Дюбюк О. “Свеж и душист мой роскошный цветок”.

Варламов О. “Роза ль ты, розочка”.

Глінка М. “Жаворонок”.

Гурільов О. “Отгадай, моя родная”.

Гречанінов О. “Колыбельная”.

Чайковський П. “Мой садик”.

Векерлен Ж.: “Лізетта”, “Роженька”, “Блукаючи в лісах”, “Пастушка”, “Ой, чому я не галявина”, “Ліс”, “Пори року”.

Майборода Г. “Запливай же, роженько весела”.

Боллаті Дж. “Фіалка”.

Тірольська народна пісня “Мисливець”.

Фінська народна пісня “Нічна пісня”.

Італійська народна пісня “Щасливчик”.

Чеська народна пісня “Ой, танцюй, танцюй, крутійка”.

Фінська народна пісня в обробці О. Вішкарьова “За ягодами”.

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для сопрано: Муз. училище 3-4 курси. Ч. 1 / Сост. С. Фуки, К. Фортунатова. – М.: Музыка, 1969.

7-8 клас: вокалізи; класичні арії; романси та народні пісні (західноєвропейських, українських і російських композиторів); ансамблі

Рекомендований репертуар

Абт Ф. Школа пения. – М., 1965.

Вілінська І. Вокализы для высокого и среднего голоса.- М., 1966.

Зейдлер Г. Искусство пения. - Ч. 1. - М., 1964.

Конконе Дж. 40 упражнений для баса и баритона в сопровождении фортепиано. - М., 1964.

Конконе Дж. 50 упражнений для высокого и среднего голоса. - М., 1966.

Арии композиторов 16-18 веков. - М., 1971.

Арии итальянских композиторов 17-18 веков. - М., 1975.

Арии зарубежных композиторов для меццо-сопрано. Вып. 1. - М., 1984.

Вокальные произведения итальянских композиторов. Вып.1. - М., 1961.

Вокальная музыка итальянских композиторов 16-18 веков. - М., 1978.

Избранные арии: И.С.Бах, Г.Гендель, Х.Глюк, И.Гайдн: Для тенора в сопровождении фортепиано. - М., 1964.

Моцарт В. Арія Церліни з опери “Дон Жуан”.

Бах Й.: “Весняна пісня”, “Рідний край”, “Життя хороше”, “Зникає день”.

Брамс Й.: “Соловейко”, “Колискова”, “Даремна серенада”, “Пісня дівчини”, “В зелених вербах”, “Ода Сафо”, обробка народних пісень: “Пісковий чоловічок”, “Три в конячки”, “Мисливець у лісі”.

Гайдн Й.: “Серенада”, “Пісня пастушки”.

Гріг Е.: “Дитяча пісенька”, “Стара мати”, “Лісова пісня”, “Стара пісня”, “Ніжна, біла, як сніг вона”, “По дорозі на батьківщину”, “Хатинка”, “Захід сонця”, “До батьківщини”, “Колискова”, “Соловейко”, “Травнева пісня”, “В альбом”, “Батьківщина”, “Пісня Сольвейг”, “В човні”, “З лілією водяною”.

Гуно Ш.: “Скажи, куди нам плисти”, романс Зібеля з опери “Фауст”.

Джордані Д. “О, милий мій”.

Каччіні Дж. “Амаріліс”.

Моцарт В.: “Маленька пряха”, “Фіалка”, арія Бастьєни, арія Бастьєна з опери “Бастьєн і Бастьєна”, арія Барбарини “Упустила, загубила”, арія Графині, арія Сюзанни з опери “Весілля Фігаро”, арія Лепорелло “День і ніч”, дві арії Керубіно з опери “Дон Жуан”.

Скарлатті Д.: “Ой, немає сил зносити страждання”, “Ерос, що ти зволікаєш”.

Шуберт Ф.: “До лютні”, “Роженька в полі”, “Скарга дівчини”, “Хлопчик і рожа”, “Дівчина і смерть”, “В дорогу”, “Форель”, “Нічна серенада”, “Весняна серенада”, “Баркарола”, “До музики”.

Шуман Р.: “Вечірня зірка”, “Весняна звістка”, “Метелик”, “У старому замку”, “У легкому серпанку”, “Літнім ранком”, “Пролісок”, “Прихід весни”, “Лотос”, “Ліщина”, “Присвячення”.

Твори українських і російських композиторів

Арії та ансамблі з українських опер: Вип. 1. - К., 1980.

Арії та ансамблі з українських опер: Вип. 2. - К., 1982.

Арии, романсы, песни из репертуара А.Пирогова. - М., 1969.

Гулак-Артемовский С. Пісня Одарки з опери “Запорожець за Дунаєм”.

Кос-Анатольський А. Вокальні твори. - К., 1969.

Лисенко М.: Пісні Наталки, пісні Петра, пісні Миколи, пісня Виборного з опери “Наталка-Полтавка”.

Педагогічний репертуар співака-початківця: Пісні, арії, романси для сопрано. - К., 1969.

Педагогічний репертуар співака-початківця: Пісні, арії, романси для тенора. - К., 1969.

Педагогічний репертуар вокаліста: романси та обробки народних пісень українських композиторів-класиків / Упор. Н.В.Татарінова. - К., 1966.

Романсы композиторов Украины: Н. Лысенко, Я. Степовой, К. Стеценко. - М., 1970.

Романсы и песни из репертуара Н. А. Обуховой. - М., 1964.

Старовинні популярні побутові романси та пісні / Упор. Л.О.Ржецька. - К., 1969.

Українські класичні романси. - К., 1974.

Алябьев О.: “Я вас любил”, “Соловей”, “Зимняя дорога”, “Я вижу образ твой”, “И я выйду на крылечко”, “Вечерний звон”.

Балакирев М.: “Взошел на небо месяц ясный”, “Слышу ли голос твой”, “Введи меня, о ночь”, “Песня старика”.

Булахов П.: “И нет в мире очей”, “Колокольчики мои”, “Элегия”, “Тук, тук, тук, как сердце бьется”, “Не пробуждай воспоминаний”, “Степь одна кругом глухая”, “Что мне жить и тужить”.

Варламов О.: “Ненаглядный ты мой”, “Красный сарафан”, “На заре ты ее не буди”, “Белеет парус одинокий”, “Горные вершины”, “Песнь цыганки”.

Верстовский О. Песня Торопки из оперы “Аскольдова могила”.

Глінка М.: “Что, красотка молодая”, “Ах ты, ночь ли, ноченька”, “Грузинская песня”, “Ты, соловушко, умолкни”, “Жаворонок”, “Люблю тебя, милая роза”, “Я люблю, ты мне твердила”, песня Ильинишны “Забуду ль я” из музыки к трагедии “Князь Холмский”, “Северная звезда”, “Венецианская ночь”, “Зацветет черемуха”, “Только узнал я тебя”, “Бедный певец”, “Память сердца”, “Не искушай”, вторая песня Баяна из оперы “Руслан и Людмила”, романс Антониды, ариозо Вани из оперы “Иван Сусанин”.

Гурілюв О.: “Улетела пташечка”, “Отгадай, моя родная”, “Пробуждение”, “Сарафанчик”, “Домик – крошечка”, “Сердце”, “Грусть девушки”.

Даргомижський О.: “Лихорадушка”, “Влюблен я, дева-красота”, “Я вас любил”, “Песня рыбки”, “Юноша и дева”, “Шестнадцать лет”, “Не скажу никому”, “Ночной зефир”, “Мне грустно”, “Титулярный советник”, ариозо Наташи, песня Ольги из оперы “Русалка”, вторая песня Лауры из оперы “Каменный гость”.

Жербін М. Два романси. - К., 1961.

Кабалевський Д. “Серенада Дон-Кихота”.

Кос-Анатольський А. “Ой, ти дівчино, з горіха-зерня”.

Косенко В. “Колискова”.

Майборода Г. “Запливай же, роженко весела”.

Рахманінов С. “Сирень”, “Островок”, “Сон”, “Ночь печальна”, “Не пой, красавица”, “Маргаритки”, “У моего окна”, “Ночь печальна”, “В молчаньи ночи тайной”, “Она, как полдень, хороша”.

Римський-Корсаков М. “Звонче жаворонка пенє”, “О чем в тиши ночей”, ария Снегурочки “С подружками”, ариозо Снегурочки “Слыхала я”, третья песня Леля из оперы “Снегурочка”.

Рубінштейн А. “Желание”, “Певец”, “Восточный романс”, романс Тамары, романс Демона “Я тот” из оперы “Демон”.

Чайковський П. “Осень”, “Детская песенка”, “Я сначала тебя не любила”, “Мой садик”, “Зима”, “Весна” (“Уж тает снег”), “Цветок”, “Кукушка”, “Колыбельная”, “Хотел бы в единое слово”, “Ни слова, о друг мой”, “Ночь”, “Растворил я окно”, “То было раннею весной”, куплеты Трике из оперы “Евгений Онегин”.

Народні пісні

Українські: “Вечір на дворі”, “Ніч яка місячна”, “Зайчик”, “Веснянка”, “Реве та стогне”, “Ой, джигуне, джигуне”, “Карі очі”, “Хусточка” (обр. А.Єдлички), “Дивлюсь я на небо”, “Взяв би я бандуру.

З репертуару Оксани Петрусенко: Українські народні пісні. - К., 1971.

З репертуару С.Крушельницької: Українські народні пісні. - К., 1971.

Українські народні пісні з репертуару М.І.Літвіненко-Вольгемут. - К., 1969.

Російські: “Во поле береза стояла”, “Как пошли наши подружки”, “На горе-то калина”, “Отдавали молоду”, “Я по садику гуляла”, “Как ходил-гулял Ванюша”, “Родина”, “Не велят Маше”.

Русские народные песни из репертуара Л.Руслановой. - М., 1973.

Русские народные песни. - М., 1957.

Білоруські: “Сів комарик на дубочок”, “Перепілочка”, “На вулиці скрипка грає”, “Ти біла берізонька”, “Прилетіли гуси”.

Грузинські: “Світлячок”, “Чонгурі”, “Цицинатела”, “Суліко”.

Литовські: “Добрий мельник”, “Тихо, тихо тече Леман”, “Дудочка”.

Німецькі: “Весна”, “Зоря не так ясна”, “Сьогодні щастям я багатий” в обробці Й.Брамса.

Збірники вокальних творів

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для сопрано: Музыкальное училище. 1 - 2 курси. - М., 1966.

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для сопрано. - Ч. 1. / Сост. С. Фуки, К. Фортунатова. - М., 1969.

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для сопрано. - Ч. 2. / Сост. С. Фуки, К. Фортунатова. - М., 1971.

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для баритона и баса: Музыкальное училище 1-2 курси / Сост. Г.Аден. - М., 1966.

Хрестоматія вокально-педагогического репертуара для баритона и баса: 1-2 курси отделений музыкальной комедии театральних інститутів / Сост. П. Понтрягин и С. Трегубов. - М., 1969.

Хрестоматія для пения: для женских голосов: Для дирижерско-хоровых факультетов музыкальных вузов / Сост. Л.Сакельцева и И.Поморцева. - М., 1971.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса. - М., 1952.

Багадуров В. Очерки по истории вокальной педагогики. - М., 1956.

Багадуров В. Вокальное воспитание детей. - М., 1953.

Багадуров В., Орлова Н., Сергеева А. Начальные приемы пения детского голоса. – М.: АПН РСФСР, 1954.

Барсов Ю. Вокально-исполнительские и методические принципы М. Глинки. - Л., 1968.

Варламов А. Полная школа пения. - М., 1953.

Вербов А. Техника постановки голоса. - М., 1962.

Вопросы вокальной педагогики. Вып.1-7. - М., 1962-1984.

Гарсиа М. Школа пения. - М., 1957.

Голубев П. Советы молодым педагогам-вокалистам. - М., 1962.

Детский голос / Под ред. В. Шацкой. - М., 1970.

Дмитриев Л. Голосообразование у певцов. - М., 1962.

Дмитриев Л. Основы вокальной методики. - М., 1968.

Добровольская Н., Орлова Н. Что надо знать учителю о детском голосе. - М., 1972.

Злобин К. Физиологические основы вокального искусства как метода предупреждения профессиональных заболеваний / Физиология пения в профилактике заболеваний голоса певцов. - Л., 1958.

Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М. Питання вокальної педагогіки. - К., 1963.

Егоров А. Гигиена певца и ее физиологические основы. - М., 1962.

Левидов И. Вокальное воспитание детей. - Л., 1936.

Левидов И. Певческий голос в здоровом и больном состоянии. - Л.-М., 1939.

Луканин В. Мой метод работы с певцами. - М.-Л., 1972.

Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса. - К., 1988.

Малинина Е. Вокальное образование детей. - Л., 1967.

Менабени А. Методика обучения сольному пению: Пособие. - М., 1987.

Методика детского хорового воспитания и образования: Программа для музыкальных вузов по специальности «Хоровое дирижирование» / Сост. Л. Школьная, под общ. ред. М. Берлянчикова. - М., 1985.

Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. - К., 1971.

Морозов В. Вокальный слух и голос. - М.-Л., 1965.

Морозов В. Тайны вокальной речи. - Л., 1967.

Назаренко И. Искусство пения. - М., 1968.

Основы вокальной методики: Программа для вокальных вузов и дирижерско-хоровых факультетов музыкальных вузов / Сост. Л. Дмитриев. - М., 1976.

Охорона дитячого голосу: Методичний лист. - К., 1974.

Павлищева О. Методика постановки голоса. - М.-Л., 1964.

Прянишников И. Советы обучающимся пению. - М., 1958.

Развитие детского голоса: материалы научной конференции по вопросам вокально-хорового воспитания детей, подростков и молодежи 26-30 марта 1961 года. - М., 1963.

Сергеев А. Воспитание детского голоса. - М., 1950.

Стахевич А. Искусство Bel canto в итальянской опере XVII-XVIII веков: Монография. - Харьков: ХДАК. 2000.

Стахевич А. Вокальное искусство Западной Европы: творчество, исполнительство, педагогика. Исследование. - К., 1997.

Стахевич О. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1: Природно-наукові теорії сольного співу. Курс лекцій: Навч. пос. – Харків-Суми: ХДАК-СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002.

Стулова Г. Хоровой класс. - М., 1968.

Стулова Г. Хоровой класс. Теория и практика вокальной работы в детском хоре: Уч.пособие. - М., 1988.

Юссон Р. Певческий голос. - М., 1974.